

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

Статтю присвячено аналізу сутності і змісту адміністративно-правового статусу суб'єктів охорони інтелектуальної власності в Україні. Визначаються структурні елементи, що складають систему органів державної влади у сфері охорони інтелектуальної власності. Характеризуються особливості адміністративно-правового статусу кожного суб'єкта.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус, суб'єкт охорони інтелектуальної власності, Державна служба інтелектуальної власності України, Державне підприємство «Український інститут промислової власності», Державне підприємство «Українське агентство з авторських і суміжних прав», Державне підприємство «Інтелзахист».

**Хрідочкін
Андрій
Вікторович,**

*кандидат історичних
наук, доцент,
Дніпропетровський
гуманітарний універ-
ситет*

Реалізація гарантованого ст. 54 Конституції України права громадян на свободу літературної, художньої, наукової та технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності, залежить від наявності в державі сучасної системи охорони права інтелектуальної власності. Її складовими є, з одного боку, сукупність нормативно-правових актів у цій галузі, з іншого – відповідним чином структурована ієрархія органів правової охорони інтелектуальної власності. Досвід формування такої системи в Україні та інших державах переконливо свідчить про складність і динамічність цього процесу, що пояснюється динамічністю та складністю власне об'єкта правового регулювання, яким без сумніву є правовідносини у сфері інтелектуальної власності. Складність і динамічність розвитку державної системи охорони інтелектуальної власності зумовлює активізацію роботи з визначення адміністративно-правового статусу суб'єктів цієї системи.

Між тим дослідження проблем адміністративно-правового статусу суб'єктів охорони інтелектуальної власності в Україні є актуальним з огляду на ті стрімкі

зміни, які відбуваються в державі внаслідок реалізації положень між-державних договорів, спрямованих на інкорпорацію України до світового та європейського правового простору. Результати дослідження можуть бути використані з метою вдосконалення чинної системи державних органів та установ охорони інтелектуальної власності.

Про актуальність проблеми визначення адміністративно-правового статусу суб'єктів системи правової охорони інтелектуальної власності свідчить наявність численних наукових публікацій у фахових вітчизняних виданнях [1]. Однак їх особливістю є зосередження уваги дослідників головним чином на питаннях еволюції, перспективах систематизації та кодифікації законодавчих актів [2]. Отже, поза увагою вчених, як правило, залишаються проблеми функціонування системи органів охорони інтелектуальної власності в Україні. У той же час саме чітке визначення адміністративно-правового статусу цих органів сприятиме оптимізації їх діяльності, попередженню можливих порушень прав інтелектуальної власності та усуненню причин, що їх породжують.

Метою статті є дослідження сутності та змісту адміністративно-правового статусу органів системи правової охорони інтелектуальної власності в Україні та визначення перспектив його вдосконалення.

Особливість адміністративно-правового статусу суб'єктів охорони інтелектуальної власності полягає в тому, що саме у процесі його реалізації здійснюється втілення в життя

норм Конституції України, міжнародних нормативно-правових актів, законів і підзаконних нормативно-правових актів, спрямованих на охорону і захист прав та законних інтересів фізичних і юридичних осіб щодо результатів творчої розумової діяльності.

Вітчизняну систему охорони права інтелектуальної власності складають державні органи та громадські організації. Принципове значення при цьому має діяльність органів виконавчої влади. Функцію адміністративно-правової охорони інтелектуальної власності покладено на державні органи виконавчої влади, які очолює Міністерство освіти і науки України – головний центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію політики в сфері інтелектуальної власності. У структурі Міністерства замість Департаменту інтелектуальної власності (що функціонував з 2000 р.) у квітні 2011 р. було створено Державну службу інтелектуальної власності (далі – Служба) – урядовий орган державного управління, який виконує завдання з реалізації державної політики у сфері інтелектуальної власності та вносить на розгляд Міністра пропозиції щодо формування державної політики в цій сфері.

Служба діє на підставі Положення про Державну службу інтелектуальної власності України, затвердженого Указом Президента України від 8 квітня 2011 р. № 436/2011, яким визначено, що Служба є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України, входить

до системи органів виконавчої влади і забезпечує реалізацію державної політики у сфері інтелектуальної власності [3]. Від часу свого заснування діяльність Служби координувалася Кабінетом Міністрів України через Міністра освіти і науки України, але згідно з Указом Президента України від 8 жовтня 2013 р. № 549/2013 замість цього Міністерства діяльність Служби вже спрямовується і координується через Міністра економічного розвитку і торгівлі України.

Основними завданнями Державної служби інтелектуальної власності України є: реалізація державної політики у сфері інтелектуальної власності; внесення на розгляд Міністра пропозицій щодо формування державної політики у сфері інтелектуальної власності. Постановою Кабінету Міністрів України від 7 вересня 2011 р. № 937 затверджено граничну чисельність працівників Служби – 64 особи, які є державними службовцями.

У складі Державної служби інтелектуальної власності, згідно з Указом Президента України від 27 квітня 2001 р. «Про заходи щодо охорони інтелектуальної власності в Україні» Кабінет Міністрів України 17 травня 2002 р. затвердив Положення про державного інспектора з питань інтелектуальної власності. Воно регламентує діяльність державних інспекторів, їх права та обов'язки під час виконання функцій державного контролю, оскільки основним завданням державного інспектора є саме здійснення державного контролю за дотриманням суб'єктами господарювання незалежно від форм власності вимог

законодавства у сфері інтелектуальної власності, а також у сфері виробництва, експорту, імпорту дисків для лазерних систем зчитування.

Державні інспектори є посадовими особами служби, нею призначаються та звільняються. Інспектору видається посвідчення, яке підтверджує його повноваження. Крім того Державна служба інтелектуальної власності зобов'язана створити для інспекторів відповідні умови роботи, зокрема надати робочі приміщення. З метою недопущення порушення прав інтелектуальної власності державний інспектор здійснює постійний контроль на підприємствах суб'єктів господарювання, що виробляють диски, де за рішенням Служби створено постійний пост нагляду за укладенням угод на виробництво дисків із дотриманням прав інтелектуальної власності.

Державні інспектори наділені досить широким колом прав. Так, інспектор, який виявив ознаки адміністративного порушення, складає протокол і передає його на розгляд уповноваженого органу (суду) для притягнення винних до відповідальності. Такі адміністративні правопорушення передбачені ст. 152-2 (порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності), ст. 164-9 (незаконне розповсюдження примірників аудіовізуальних творів та фонограм) та ст. 164-13 (порушення законодавства, що регулює виробництво, експорт, імпорт дисків для лазерних систем зчитування) Кодексу України про адміністративні правопорушення. Якщо ж інспектор виявив порушення законодавства, які містять

ознаки злочину, він негайно повідомляє про це відповідні правоохоронні органи. Рішення державного інспектора про усунення виявлених порушень права інтелектуальної власності можуть бути оскаржені в Державній службі або в суді в порядку, визначеному законодавством.

Важливе місце в структурі Державної служби інтелектуальної власності належить Апеляційній палаті (далі – АП) – органу, створеному для розгляду заперечень проти рішень Служби щодо набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності та інших питань, віднесених законом до її компетенції. Заперечення подаються до АП у порядку, установленому законодавством та на його основі регламентом АП, затвердженим Службою. Якщо у строки, передбачені для подання заперечення, не сплачено збір, заперечення вважається неподаним, про що особу, яка його подала, повідомляють письмово.

Заперечення розглядаються згідно з регламентом Апеляційної палати. При цьому заперечення будь-якої особи проти державної реєстрації права на винахід розглядають протягом 4-х місяців від дати одержання АП цього заперечення та документа про сплату збору за його подання; заперечення проти державної реєстрації права на корисну модель розглядають протягом 4-х місяців від дати надходження до АП заперечення, документа про сплату збору та експертного висновку за результатами проведення експертизи запатентованого винаходу корисної моделі на відповідність критеріям придатності для набуття прав на нього; заперечення

проти державної реєстрації права на промисловий зразок розглядають протягом 2-х місяців від дати одержання АП заперечення та документа про сплату збору за надання заперечення, у межах мотивів, викладених заявником у запереченні та під час його розгляду. Строк розгляду заперечення можна продовжити за ініціативою особи, яка його подала, але не більше як на 2 місяці, якщо до вичерпання строку буде подано відповідне клопотання та сплачено збір за його подання.

Заперечення розглядають у межах мотивів, викладених у ньому та під час його розгляду. У разі подання будь-якою особою заперечення проти державної реєстрації права на винахід, корисну модель, промисловий зразок особа, якій належать майнові права на об'єкт патентного права, має бути ознайомлена із запереченням. За результатами розгляду заперечення АП приймає мотивоване рішення, яке затверджує наказ Державної служби інтелектуальної власності, після чого його надсилають особі, яка подала заперечення. У разі повного задоволення заперечення збір за подання заперечення підлягає поверненню. До затвердження рішення АП, у місячний строк від дати його прийняття, голова АП може внести мотивований письмовий протест на це рішення, який має бути розглянуто протягом місяця. Рішення АП, прийняте за цим протестом, є остаточним і може бути скасоване лише судом. Особа, яка подала заперечення, може оскаржити затверджене службою рішення АП у судовому порядку протягом 2-х місяців від дати одержання рішення.

Державне підприємство «Українське агентство з авторських та суміжних прав» (далі – Агентство) створене за наказом Міністерства освіти і науки України від 7 червня 2000 р. № 177 на базі Державного агентства України з авторських і суміжних прав і є його правонаступником, засноване на державній власності і належить, з урахуванням усіх змін в організаційних структурах, до сфери управління Міністерства економічного розвитку і торгівлі України та підпорядковане Державній службі інтелектуальної власності України. Агентство здійснює управління майновими правами суб'єктів авторського права, зокрема такими категоріями майнових прав, як використання об'єктів авторського права шляхом публічного виконання, зокрема на радіо та телебаченні, відтворення творів за допомогою механічного, магнітного та іншого запису, репродукування, відтворення аудіовізуальних творів чи звукозаписів творів в особистих цілях та інше [4]. Агентство є єдиною в Україні організацією, яка має міжнародне визнання, зокрема є постійним і повноважним членом Міжнародної конфедерації авторських та композиторських товариств (CISAC), що об'єднує 222 авторсько-правових товариств у 118 країнах світу. У рамках співпраці з членами CISAC Агентством укладено договори з організаціями колективного управління іноземних держав (США, Великої Британії, Німеччини, Франції, Росії, Італії, Іспанії та ін.) про взаємне представництво інтересів із забезпечення охорони майнових прав авторів та їх правонаступників.

Державною службою інтелектуальної власності України 22 грудня 2011 р. було видано наказ № 277-н «Про ліквідацію Державного підприємства «Українське агентство з авторських та суміжних прав» [5]. Але у зв'язку з тим, що видання вищезазначеного наказу Службою могло мати непередбачувані наслідки для системи організації колективного управління, 20 січня 2012 р. наказом голови Державної служби ліквідацію Агентства припинено [6]. З урахуванням помилок ліквідації було розроблено план можливої ліквідації в три етапи: підготовчий, основний та заключний (лист від Агентства за № 5003 від 17 вересня 2012 р., де пропонувались можливі заходи для кожного з етапів, з прив'язкою до можливих дат здійснення). У відповідь на вищезазначений лист Служба видала наказ № 579-Н від 18 вересня 2012 р., у якому виділила основні заходи для виконання, якщо буде винесено наказ про ліквідацію. Після цього з'явився наказ Служби від 25 липня 2013 р. № 392-Н «Про припинення діяльності Державного підприємства «Українське агентство з авторських та суміжних прав» шляхом реорганізації в Державну організацію «Українське агентство з авторських та суміжних прав». Заходи щодо реорганізації мають на меті вирішення питання приведення організаційно-правової форми підприємства до вимог чинного законодавства України та міжнародних засад функціонування аналогічних організацій колективного управління. Державна служба інтелектуальної власності України довела до відома всіх авторів, користувачів

і власників інформацію про те, що в ході реорганізації підприємства та подальшого його функціонування в новій організаційно-правовій формі – Державна організація «Українське агентство з авторських та суміжних прав» – наявні договори з користувачами та власниками авторських і суміжних прав залишаються чинними.

Державне підприємство «Український інститут промислової власності» (далі – Підприємство) утворене наказом Міністерства освіти і науки України від 7 червня 2000 р. № 175 «Про створення державного підприємства «Український інститут промислової власності» на базі Державного патентного відомства України та Державного підприємства «Інститут промислової власності», що зазнали ліквідації. Підприємство включено до сфери управління Державної служби інтелектуальної власності України [7]. У підпорядкуванні Підприємства перебуває Філія «Український центр інноватики та патентно-інформаційних послуг» Державного підприємства «Український інститут промислової власності». Філія надає послуги з комплексного вирішення питань інтелектуальної власності; з підготовки та подання на реєстрацію заявок, а також з супроводу клієнта перед отриманням охоронних документів на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки, зазначення походження товарів, топологію інтегральних мікросхем; з досудового врегулювання суперечок; з оцінки винаходів і корисних моделей.

Державне підприємство «Інтелзахист» створене відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України

від 6 серпня 2002 р. № 449 і підпорядковане Державній службі інтелектуальної власності України. Підприємство створено з метою вдосконалення організації видання контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів і фонограм, а також посилення захисту прав у сфері інтелектуальної власності. Основними завданнями підприємства є організація і забезпечення ведення Єдиного реєстру одержувачів контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів і фонограм; забезпечення процесу видання контрольних марок для маркування примірників аудіовізуальних творів і фонограм; участь у реалізації Департаментом державної політики щодо легалізації програмного забезпечення; здійснення інших заходів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності [8].

Таким чином, система органів охорони інтелектуальної власності, що функціонує в Україні, засвідчує свій достатньо високий рівень. У той же час очевидно, що вона потребує подальшого вдосконалення, пов'язаного з уточненням адміністративно-правового статусу відповідних центральних органів виконавчої влади і створенням системи регіональних і місцевих органів, які б забезпечували ефективну охорону права інтелектуальної власності в Україні. Підпорядкованість суб'єктів охорони інтелектуальної власності різним міністерствам і відомствам зумовлена колом завдань, поставлених перед цими установами і віднесених до їх компетенції нормами чинного законодавства і засновницькими

документами. Результати аналізу системи державних органів та установ у сфері охорони інтелектуальної власності надають підстави для висновку, що ця система є дієвою і перебуває у стані вдосконалення. З метою здійснення більш глибокого дослідження перспектив удосконалення адміністративно-правового статусу суб'єктів охорони інтелектуальної власності видається доцільним приділити належну увагу суб'єктам недержавного сектору.

Список використаних джерел:

1. Денисюк О. П. Проблеми і перспективи розвитку охорони інтелектуальної власності / О. П. Денисюк // Адвокат. – 2009. – № 7. – С. 38–41; Римарчук Г. С. Державне регулювання у сфері забезпечення прав громадян на об'єкти інтелектуальної власності / Г. С. Римарчук // Держава та регіони. Серія: Право та державне управління. – 2012. – № 3. – С. 187–191; Романюк І. М. Етапи становлення системи охорони права інтелектуальної власності / І. М. Романюк // Зб. наук. праць Львів. держ. ун-ту внутр. справ: Юрид. науки. – 2011. – № 2. – С. 213–222 та інші.
2. Гарєєв Є. Ш. Розвиток вітчизняного патентного законодавства в дорадянські часи / Є. Ш. Гарєєв // Актуальні проблеми держави і права. – 2010. – Вип. 53. – С. 132–140; Харченко В. Б. Ще раз до проблеми систематизації кримінально-правової охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності / В. Б. Харченко // Вісник Запоріж. нац. ун-ту: Юрид. науки. – 2009. – № 2. – С. 127–136; Жаров В. Стан та перспективи розвитку законодавства України у сфері інтелектуальної власності / В. Жаров // Інтелектуальна власність. – 2004. – № 10. – С. 8–10 та інші.
3. Про затвердження Положення про Державну службу інтелектуальної власності України: Указ Президента України від 8 квітня 2011 р. № 436/2011 // Офіційний вісник України. – 2011. – № 29. – Ст. 1244.
4. Про створення державного підприємства «Українське агентство з авторських та суміжних прав»: Наказ Міністерства освіти і науки України від 7 червня 2000 р. № 177 // Українське агентство з авторських та суміжних прав: Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uacr.kiev.ua/aboutus.html>.
5. Наказ Державної служби інтелектуальної власності України від 22 грудня 2011 р. № 277-н «Про ліквідацію Державного підприємства «Українське агентство з авторських та суміжних прав» // Українське агентство з авторських та суміжних прав: Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uacr.kiev.ua/aboutus.html>.
6. Про скасування наказу про ліквідацію Державного підприємства «Українське агентство з авторських та суміжних прав»: Наказ Державної служби інтелектуальної власності України від 20 січня 2012 р. № 46 // Українське агентство з авторських та суміжних прав: Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uacr.kiev.ua/aboutus.html>.
7. Про створення державного підприємства «Український інститут промислової власності»: Наказ Міністерства освіти і науки України від 7 червня 2000 р. № 175 «// Державне підприємство «Український інститут промислової власності»: Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uipv.org/ua/nakaz_monu.html.
8. Про створення державного підприємства «Інтелзахист»: Наказ Міністерства освіти і науки України від 6 серпня 2002 р. № 449 // Державна служба інтелектуальної власності: Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sips.gov.ua/ua/dpi/nakaz.html>.

Хридошкин А. В. Административно-правовой статус субъектов системы охраны интеллектуальной собственности в Украине.

Статья посвящена анализу сущности и содержания административно-правового статуса субъектов охраны интеллектуальной собственности в Украине. Определены структурные элементы, входящие в систему органов государственной власти в сфере охраны интеллектуальной собственности. Характеризуются особенности административно-правового статуса каждого субъекта.

Ключевые слова: административно-правовой статус, субъект охраны интеллектуальной собственности, государственная служба интеллектуальной собственности Украины, Государственная служба «Украинский институт промышленной собственности», Государственное предприятие «Украинское агентство авторских и смежных прав», Государственное предприятие «Интелзащита».

Khridochkin A. V. Administrative and legal status of subjects of intellectual property protection system in Ukraine.

The article 54 of the Constitution of Ukraine guarantees the citizens the right to freedom of literary, artistic, scientific and technical creativity. Protection of intellectual property, their copyrights, moral and material interests, that arises from various types of intellectual activity, depends on the modern state system of protection intellectual property rights. Its constituent elements are on the one hand, a set of legal acts in this field, and on the other, appropriately structured hierarchy of intellectual property rights protection. The experience of building such system in Ukraine and other countries convincingly demonstrates the complexity and dynamics of this process, due to the dynamism and complexity of the object of legal regulation, which is undoubtedly the relationship of intellectual property. The development of the state system of protection intellectual property rights is complexity and dynamics, so it leads to the activation of the definition of administrative and legal status of the subjects of the system.

The system of intellectual property protection, which is functioning in Ukraine, proves its rather high level. At the same time it is clear that it needs further improvement of administrative and legal status of the central authorities and the creation of regional and local bodies, which would provide the effective protection of intellectual property rights in Ukraine. Subordination subjects of intellectual property protection to different ministries and departments due to range of tasks assigned to these institutions and within their competence standards legislation and constituent documents. The analysis of public bodies and institutions in the field of intellectual property provide grounds to conclude that the system is effective and in a state of perfection. In order to conduct more in-depth study of the prospects for improvement, administrative and legal status the subjects of intellectual property seems appropriate to give due attention to the subjects of the non-state sector.

Key words: Public service intellectual property of Ukraine, State Enterprise «Ukrainian Institute of Industrial Property», State Enterprise «Ukrainian Agency of Copyright and Related Rights», State Enterprise «Intelzahist».

Стаття надійшла до редакції 15.01.2015